

Χάρτες αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2003
MAY 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λότης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 - 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Επιμέλεια έκδοσης : Άννα Σαμαρίνα - Παναγιώτης Πανταζής
Layout : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Σχεδιασμός εξωφύλλου : Γιώργος Παρασκευάς
Εκτύπωση : Αλέκος Ξουράφας
Κεντρική διάθεση : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Λαμπριανίδης Λ.	6
Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	Μηριασούλη Ε.	36
Τα "κοινά" - πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους	Μπεριάτος Η.	58
Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευομένων περιοχών στην Ελλάδα: θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές	Ψυχάρης Ι., Γεωργίου Γ.	90
Το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη διεύρυνση και οι επιπτώσεις του στην περιφερειακή συνοχή	Λιαργκόβας Π., Γιαννιάς Δ. και Φωτόπουλος Γ.	114
Συγκλίσεις και αποκλίσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα: 1960-2000	Γαβρήλου Ε., Μπουρδάκης Β.,	130
Cube II - Hypercube: Η Νοηματική Ανασυγκρότηση του Χώρου: ο επαναπροσδιορισμός των "Αρχιτεκτονικών Σταθερών" και των Πρωταρχικών Δομών "Σωματικής Εμπειρίας"		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Στεφάνου Ι., Μιχάλαϊνα Ε.	146
Σχολιασμός στη Λευκή Βίβλο για την ενέργεια: η συμπληρωματικότητα τριών φαινομενικά αντικρουόμενων στόχων	Χατζηθεοδωρίδης Φ., Καζάκη Σ. και Πογιαρίδης Η.	160
Η Εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου στα Ελληνικά Νησιά		
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Κάρκα Ε.	182
William Lafferty - James Meadowcroft (επ.), Implementing Sustainable Development Strategies and Initiatives in High Consumption Societies		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	198
Συνέντευξη με τον Louis Albrechts		200
Συνέντευξη με την Patsy Healey		206
Συνέντευξη με τον Ernest Alexander		216
Συνέντευξη με την Rachele Alterman		226
Συνέντευξη με τον Hans Mastop		234

Η Εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου στα Ελληνικά Νησιά

Φ. Χατζηθεοδωρίδης

Σύμβουλος Ειδικής Γραμματείας Γ' Κ.Π.Σ., Υπουργείο Γεωργίας

Σοφία Καζάκη

Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ηλίας Πογιαρίδης

Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα νησιά, έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στο μικρό μέγεθος και την περιφερειακότητά τους και από τα οποία απορρέουν η περιορισμένη ποικιλία πόρων, η περιορισμένη ικανότητα αποθήκευσης γλυκού νερού και οι μικρές θέσεις κατακράτησής του, η αδυναμία στήριξης δραστηριοτήτων μεγάλης κλίμακας τόσο γεωργικών όσο και βιομηχανικών καθώς και στήριξης υποδομών μεγάλης κλίμακας. Το μικρό μέγεθος και η απομόνωση επίσης, έχουν επιδράσεις οικολογικής σημασίας τόσο στα έμβια όντα όσο και στους πληθυσμούς των νησιών (MacArthur και Wilson, 1967). Στις ιδιαιτερότητες των νησιών μπορεί ακόμα να ενταχθεί ο χαρακτήρας των νησιωτών που επηρεάζεται από τα φυσικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία του χώρου (Codaccioni, 1989).

Από την οικονομική και δημογραφική κατάσταση των νησιών συμπεραίνουμε, ότι οι νησιωτικές οικονομίες είναι είτε πλουσιότερες είτε φτωχότερες από τις μη νησιωτικές ενώ ειδικότερα για τα νησιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα περισσότερα από αυτά φαίνεται να συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά των προβληματικών περιφερειών σε μεγάλη ένταση. Οι διακυμάνσεις των νησιωτικών οικονομιών συνήθως συνοδεύονται από μεγάλες δημογραφικές αλλαγές.

Στην περίπτωση των Ελληνικών νησιών, κατά το παρελθόν, ο πρωτογενής τομέας υπήρξε κυρίαρχος και λειτούργησε αποδοτικά αλλά και αρμονικά ως προς το περιβάλλον καθώς το εργατικό τους δυναμικό ενσωμάτωσε βέλτιστες μεθόδους διαχείρισης της αγροτικής γης. Στη συνέχεια, η εκμηχάνιση της γεωργίας στις πεδινές εκτάσεις της χώρας δημιούργησε συνθήκες άνισου ανταγωνισμού προς τις καλλιέργειες των αναβαθμίδων που κυριαρχούσαν στα νησιά, μειώνοντας ή και μηδενίζοντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των νησιών (Margaris, 1992).

Η γεωργία η οποία παρέμεινε βασική δραστηριότητα των νησιών και μετά την οικονομική και πολιτιστική τους ύφεση, τα τελευταία χρόνια συρρικνώνεται ακόμη περισσότερο εξαιτίας της μείωσης των απασχολούμενων σε αυτή.

Στην πραγματικότητα, η μικρή έκταση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ο πολυτεμαχισμός της γεωργικής γης, οι περιορισμένες αρδευόμενες εκτάσεις και το μικρό μέγεθος των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη βιώσιμων εκμεταλλεύσεων στα Ελληνικά νησιά (Χατζηθεοδωρίδης κ.ά., 1996). Σε πολλές περιπτώσεις, η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα διατηρείται εξαιτίας της ανάπτυξης πολυδραστηριότητας, δηλαδή, με απασχόληση των αγροτών και στους άλλους παραγωγικούς τομείς. Προς την κατεύθυνση αυτή οδηγεί και η τουριστική τους ανάπτυξη καθώς συμβάλει κυρίως στην εποχιακή απασχόληση (Κοκκώσης, 1995).

Από το συνδυασμό της πολυδραστηριότητας με την ανάπτυξη εξειδικευμένων μορφών τουρισμού και με την παραγωγή προϊόντων που ενσωματώνουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και σήμανση (Ονομασία Προέλευσης, Ανώτερη Ποιότητα, κ.ά.) και τέτοια προϊόντα παράγονται σε πολλά νησιά της χώρας, προκύπτουν κυρίως οικονομικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Οφέλη όπως, η απασχόληση καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, η ικανοποίηση από το συνολικό εισόδημα, η συγκράτηση του πληθυσμού, η μη εγκατάλειψη της γεωργικής γης, η μεγαλύτερη έκταση καλλιεργητικών φροντίδων και γενικότερα η εκτίμηση του φυσικού περιβάλλοντος από πλευράς των κατοίκων (Χατζηθεοδωρίδης, 1998).

Παρά τις ραγδαίες αλλαγές που συνόδευσαν την κυριαρχία του τουρισμού στα νησιά, ο νησιωτικός χώρος συνεχίζει να παραμένει αγροτικός. Οι προοπτικές συγκλίνουν προς την ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους και σχετίζονται κυρίως με την πρωτογενή παραγωγή, τα μεταποιημένα επώνυμα προϊόντα της καθώς και με τις ήπιες μορφές τουρισμού.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΑ

Εξετάζοντας συνολικά τα αποτελέσματα από τις μέχρι πρότινος πολιτικές ανάπτυξης αλλά και τις περιφερειακές πολιτικές που επέδρασαν στο νησιωτικό χώρο, διαπιστώνουμε ότι δεν ήταν ενθαρρυντικά. Τόσο ο βαθμός ανάπτυξης των νησιών όσο και το κατά κεφαλή ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν τους, παραμένει κάτω από το μέσο εθνικό όρο, με εξαίρεση τη νησιωτική περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου.

Οι κρατικές παρεμβάσεις για την επίλυση του αναπτυξιακού προβλήματος των νησιών ήταν συγκυριακές και αποσκοπούσαν να αντιμετωπίσουν κυρίως τα οξυμένα προβλήματα. Στόχος τους ήταν να δημιουργήσουν συνθήκες ανάλογες με εκείνες των ηπειρωτικών ανεπτυγμένων περιοχών, με τη μεταφορά κεφαλαίων (για υποδομές, μεταβιβάσεις εισοδημάτων κ.ά.), έτσι ώστε να καταστήσουν τις νησιωτικές περιοχές ανταγωνιστικές στο πλαίσιο της αγοράς. Τα μέτρα των αναπτυξιακών πολιτικών που εφαρμόστηκαν, είχαν ως στόχο τη μείωση:

- του κόστους λειτουργίας των παραγωγικών μονάδων,
- του κόστους διαβίωσης των κατοίκων.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη των στόχων, ήταν:

- ειδικά δασμολογικά καθεστώτα,
- ειδικά φορολογικά καθεστώτα,
- ενίσχυση της τοπικής παραγωγής με άμεσες ή έμμεσες επιδοτήσεις,
- άμεσες επιδοτήσεις στις μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων.

Σήμερα, η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημαίνει για τα νησιά:

- κατάργηση των εμποδίων στην κυκλοφορία αγαθών, κεφαλαίων και ανθρώπων
- κατάργηση των ειδικών προστατευτικών καθεστώτων και εξαιρέσεων
- εφαρμογή νέων μέτρων και πολιτικών για το σύνολο του ευρωπαϊκού χώρου.

Η νέα Κοινοτική πολιτική διαμορφώνει νέες συνθήκες για τον αγροτικό τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των περιφερειών της, οι οποίες συνεπάγονται:

- μειωμένη στήριξη των αγορών
- νέο μοντέλο ανάπτυξης και διαχείρισης του αγροτικού τομέα, και
- αύξηση διαρθρωτικών παρεμβάσεων για ανάπτυξη της υπαίθρου στη βάση μη αγροτικών δραστηριοτήτων.

Ειδικότερα, μετά από μία μακρά περίοδο στήριξης των γεωργικών εισοδημάτων από τους μηχανισμούς της κοινής αγροτικής πολιτικής (Κ.Α.Π), με την αναθεώρησή της επιδιώκεται η μείωση της στήριξης. Οι λόγοι που οδήγησαν στην αναθεώρηση της Κ.Α.Π. ήταν οι εσωτερικές (διόγκωση δαπανών της) και οι εξωτερικές πιέσεις (διεθνείς συμφωνίες) και στόχος της παραμένει η μείωση των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Με τη νέα Κ.Α.Π. δίνεται έμφαση σε διαρθρωτικά και όχι τομεακά μέτρα. Το νέο αναπτυξιακό μοντέλο που επιδιώκει η συγκεκριμένη πολιτική για τον αγροτικό χώρο, αποβλέπει στη δημιουργία νέων δυνατοτήτων απασχόλησης, πλήρους ή μερικής, εκτός του αγροτικού τομέα (αγροτουρισμός, υπηρεσίες, κ.ά), ενδυνάμωση των υποδομών της υπαίθρου, δημιουργία σύγχρονων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων έτσι ώστε να προσελκύονται στο χώρο μη αγροτικές δραστηριότητες (Μαραβέγιας, 1991). Το πακέτο των μέτρων συμπληρώνεται με εκείνα που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος, στην εφαρμογή της πρόωρης συνταξιοδότησης και στις δασώσεις της αγροτικής γης.

Κατά συνέπεια σήμερα, επιδιώκεται η αγροτική ανάπτυξη (rural development) η οποία αναφέρεται στην ευρύτερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, στις οποίες ο γεωργικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Η έννοια έχει χωρική διάσταση (territorial or spatial concept) και σαφώς διαφοροποιείται από τον όρο γεωργική ανάπτυξη (agricultural development) η οποία περικλείει τομεακή διάσταση.

Η ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη αφορά στη βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών σε πλαίσιο οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας. Η μορφή αυτή ανάπτυξης αναφέρεται σε όλο το πλέγμα των λειτουργιών που αναπτύσσονται στις αγροτικές περιοχές και ως προσέγγιση είναι πολυδιάστατη καθώς αναγνωρίζει τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλοσυσχετίσεις μεταξύ παραγωγικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δυνάμεων και παραγόντων.

Η υιοθέτηση της ανάπτυξης με την έννοια αυτή και για τις νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας προκύπτει από το βέβαιο ότι και αυτές είναι αγροτικές και ανήκουν στην κατηγορία των περιοχών με μειονεκτικές διαρθρώσεις, από την αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων και την ανάγκη διαμόρφωσης και εφαρμογής ιδιαίτερης στρατηγικής ανάπτυξης για κάθε χώρο (Conseil de l' Europe, 1991) και τέλος από την ανάγκη βιωσιμότητας των νησιωτικών περιοχών μέσω οικονομικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας που προκύπτει από την αλληλεπίδραση δομών και παραγόντων.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η εφαρμογή της πολιτικής για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου ξεκίνησε με την υλοποίηση τοπικών προγραμμάτων σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, από τις αρχές της δεκαετίας του 90, μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER I.

Η πρωτοπορία του όλου εγχειρήματος υπήρξε άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημιουργία και λειτουργία τοπικών δομών με την ονομασία "Ομάδες Τοπικής Δράσης" οι οποίες έλαβαν νομική μορφή, Ανωνύμων Εταιρειών και οι οποίες γνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες, τα προβλήματα και τις αναπτυξιακές δυνατότητες των περιοχών τους:

- Σχεδιάζουν και καταρτίζουν τα τοπικά επιχειρησιακά τους προγράμματα κυρίως με προσέγγιση Bottom - up και
- Διαχειρίζονται την υλοποίησή τους.

Η πιλοτική διάσταση της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας συνεχίστηκε με έμφαση στην καινοτομία, μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER II, στη 2 Προγραμματική Περίοδο.

Η επιτυχία των δύο αυτών πρωτοβουλιών στην Ελλάδα, καθορίστηκε κυρίως:

- από τη ρεαλιστική προσέγγιση των τοπικών αναγκών ή του τοπικού επενδυτικού ενδιαφέροντος στις περιοχές παρέμβασης
- από την "αποκεντρωμένη" αμεσότητα και ευελιξία σχεδιασμού και υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων και

- από την αποδοχή των προγραμμάτων και των αποτελεσμάτων τους από τις τοπικές κοινωνίες.

Στο πλαίσιο του 3 Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου διευρύνθηκε τόσο σε αριθμό περιοχών παρέμβασης όσο και με την υιοθέτησή της στο πλαίσιο περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Συγκεκριμένα:

- Στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+" του Υπουργείου Γεωργίας και στα μέτρα 1 και 2, που αναφέρονται στα τοπικά προγράμματα εντάχθηκαν σαράντα (40) Επιχειρησιακά Σχέδια ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.
- στον Άξονα 7 (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου) του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου 2000 - 2006" εντάχθηκαν σαράντα (40) Ολοκληρωμένα Προγράμματα και ξεκίνησε η διαδικασία υλοποίησή τους.
- στο πλαίσιο των "Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων" εντάχθηκαν σαράντα έξι (46) Ολοκληρωμένα Προγράμματα.

Μετά από συντονισμό μεταξύ των φορέων υλοποίησης, το σύνολο των 126 Τοπικών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων εμφανίζουν επικάλυψη ως προς το περιεχόμενο των δράσεων και την περιοχή εφαρμογής τους.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ 7

Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Άξονας 7) του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Αγροτικής Ανάπτυξης - Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου" καθώς:

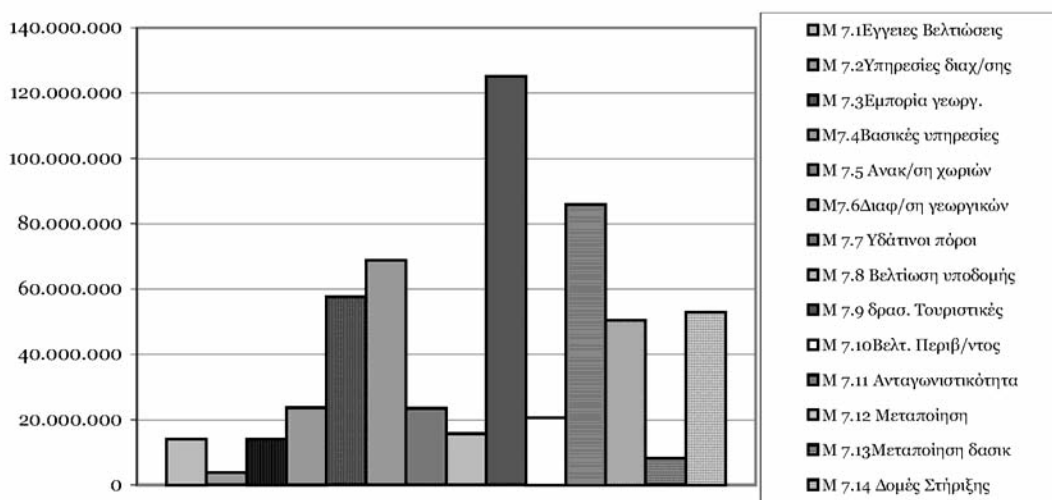
- εφαρμόζονται για πρώτη φορά,
- για την υλοποίησή τους δημιουργήθηκε νέο νομοθετικό και εφαρμοστικό πλαίσιο που καθορίζει την υλοποίηση και των Ολοκληρωμένων προγραμμάτων των Π.Ε.Π. και
- σήμερα προπορεύονται των άλλων προγραμμάτων ως προς τις διαδικασίες υλοποίησης.

Ο Συνολικός προϋπολογισμός του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου (Ε.Π.ΑΑ-ΑΥ) ανέρχεται στα € 3.041,6 εκατομμύρια εκ των οποίων € 1.776,2 εκατομμύρια είναι η Δημόσια Δαπάνη. Ο Άξονας 7 του Ε.Π.ΑΑ-ΑΥ έχει συνολικό προϋπολογισμό € 564,6 εκατομμύρια εκ των οποίων € 311,9 εκατομμύρια αποτελούν τη Δημόσια Δαπάνη. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ξεκίνησε να υλοποιείται από τις αρχές του 2001 μετά την έγκριση του Συμπληρώματος Προγραμματισμού. Σε σχέση με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ο Άξονας 7 (Ο.Π.Α.Α.Χ.) αποτελεί το 18% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του προγράμματος (Υπουργείο Γεωργίας 2001).

Ο Άξονας 7 (Ο.Π.Α.Α.Χ.) περιλαμβάνει 14 Μέτρα και με συνολικούς προϋπολογισμούς ανά Μέτρο, όπως αυτοί παρουσιάζονται στο ιστόγραμμα 1. Εκτός του Μέρους 7.14 που ανα-

φέρεται στις 13 Δομές Στήριξης που υποστηρίζουν τοπικά τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα, τα υπόλοιπα μέτρα ομαδοποιούνται σε μέτρα που αναφέρονται σε Δημόσια έργα (Μέτρα 7.1, 7.4, 7.5, 7.7, 7.8 και 7.10) και σε μέτρα που αναφέρονται σε Ιδιωτικές επενδύσεις (Μέτρα 7.2, 7.3, 7.6, 7.9, 7.11, 7.12 και 7.13). Τα μέτρα 7.4, 7.5, 7.8 και 7.10 περιλαμβάνουν εκτός από Δημόσια έργα και Ιδιωτικές επενδύσεις. Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς τους ωφελούμενους πραγματοποιούνται είτε στο σύνολο των μέτρων Δημοσίων έργων είτε στο σύνολο των μέτρων των Ιδιωτικών επενδύσεων.

ΜΕΤΡΑ ΑΞΟΝΑ 7 (ΟΠΑΑΧ) & ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥΣ (σε €)

Ιστογράμμο 1: Συνολικός Προϋπολογισμός ανά Μέτρο Αξονα 7 Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου"

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα μέτρα του Άξονα 7 εφαρμόζονται σε 40 περιοχές της χώρας. Οι περιοχές και το συνολικό κόστος των Ολοκληρωμένων προγραμμάτων τους παρουσιάζονται στο Χάρτη που ακολουθεί. Οι σαράντα (40) περιοχές εφαρμογής, επελέγησαν με κριτήρια:

1. την πληθυσμιακή μεταβολή
2. την πληθυσμιακή πυκνότητα
3. την ορεινότητα και
4. το ποσοστό απασχόλησης στον Α' γενή τομέα.

Με βάση τα κριτήρια αυτά πραγματοποιήθηκε σταθμισμένη κατανομή των οικονομικών πόρων ανά περιοχή παρέμβασης. Η διαδικασία σχεδιασμού των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων περιελάμβανε αρχικά, την εκπόνηση μελετών για το σύνολο των περιοχών παρέμβασης. Στη συνέχεια, σε συνεργασία με τους ΟΤΑ και τους τοπικούς φορείς καταγράφηκαν οι άμεσες προτεραιότητες και οι ανάγκες κυρίως σε Δημόσια έργα.

Με βάση τις εισροές των δύο προηγούμενων σταδίων, συντάχθηκαν από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, τα Επιχειρησιακά Σχέδια Δράσης των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων τα οποία κοινοποιήθηκαν στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, στους εμπλεκόμενους Δήμους, στις Περιφέρειες και στις Δομές Στήριξης.

Παράλληλα, ξεκίνησε η εφαρμογή του Μέτρου 7.14 που αναφέρεται στις Δομές Στήριξης. Οι Δομές Στήριξης αποτελούν περιφερειακές δομές, κυρίως με μορφή κοινοπρακτική τοπικών Αναπτυξιακών Εταιρειών, που έχουν ως έργο την ενημέρωση - πληροφόρηση του τοπικού πληθυσμού και τη στήριξη της υλοποίησης των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων τοπικά. Έχουν καθοριστεί δεκατρείς (13) Δομές Στήριξης, μία για κάθε περιφέρεια και στο σχήμα τους περιλαμβάνουν Αντένες, κάθε μία από τις οποίες έχει χωρική εμβέλεια Νομού. Μετά από Πρόσκληση, επελέγησαν οι Δομές Στήριξης, υπεγράφη το σύνολο των 13 συμβάσεων ανάθεσης του έργου μεταξύ των αναδόχων Φορέων και του Υπουργού Γεωργίας και έχουν ενεργοποιηθεί οι φορείς αυτοί ως προς το έργο τους (Υπουργείο Γεωργίας 2002α).

Αρμόδιες υπηρεσίες για την υλοποίηση των μέτρων είναι, για μεν τα Δημόσια έργα, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου" για δε τα Ιδιωτικά έργα, η Διεύθυνση Προγραμματισμού του Υπουργείου Γεωργίας. Οι Δομές Στήριξης υποβοηθούν τοπικά την υλοποίηση και διαφέρουν ως προς το έργο και τις αρμοδιότητες, από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης, οι οποίες υλοποιούν τα τοπικά προγράμματα LEADER+.

Τον Οκτώβριο 2002 δημοσιοποιήθηκε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προϋπολογισμού € 65 εκατομμυρίων, που αφορούσε στα μέτρα των Δημοσίων έργων για 35 από τις 40 περιοχές Ο.Π.Α.Α.Χ. Η πρόσκληση έληξε στις 28/02/2003 και υποβλήθηκαν από τους Δήμους και τις Κοινότητες 728 Τεχνικά Δελτία Έργων, συνολικού προϋπολογισμού 196.860.248€, στην Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006". Τα Τ.Δ.Ε. αξιολογήθηκαν με βάση τα σχετικά Επιχειρησιακά Σχέδια Δράσης, την επλεξιμότητα στο πλαίσιο των δράσεων, την ωριμότητα και την πληρότητα των κριτηρίων ένταξης στο πρόγραμμα.

Έχουν προκριθεί 211 μικρά Δημόσια έργα προϋπολογισμού € 52.303.578 για τα οποία εκδίδονται αποφάσεις ένταξής τους, μετά τον απαραίτητο συντονισμό ώστε στη συνέχεια να υπογραφούν για αυτά προγραμματικές συμβάσεις μεταξύ του Υπουργείου Γεωργίας και των αντίστοιχων Δήμων ή Κοινοτήτων.

Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθ.505/19.11.02 καθορίστηκαν τα Καθεστώτα Ενισχύσεων (Ιδιωτικές επενδύσεις) για τα Ο.Π.Α.Α.Χ. ενώ με την 224821/289/18.3.03 απόφαση του Υπουργού Γεωργίας εγκρίθηκαν οι οδηγοί εφαρμογής και οι φάκελοι υποψηφιότητας για τα Μέτρα του Άξονα 7 που αφορούν σε καθεστώτα ενίσχυσης.

Το Φεβρουάριο του 2003 δημοσιοποιήθηκε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προϋπολογισμού € 128 εκατομμυρίων από τη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών

Διαρθρώσεων του Υπουργείου Γεωργίας, για τις δράσεις που αφορούσαν σε καθεστώτα ενίσχυσης των Μέτρων 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.9, 7.12, 7.13 και για τις σαράντα (40) περιοχές. Καταληκτική ημερομηνία υποβολής φακέλων υποψηφιότητας ήταν η 12 Μαΐου 2003. Οι ενδιαφερόμενοι υποψήφιοι επενδυτές ενημερώθηκαν σχετικά από τις Δομές Στήριξης (Κεντρικές Μονάδες και Δίκτυο Αντενών τους) ανά περιοχή, όπου και κατέθεσαν τις προτάσεις τους. Το συνολικό επενδυτικό ενδιαφέρον ανήλθε σε 1.729 υποβληθείσες επενδυτικές προτάσεις ύψους € 390.530.411. Σε εξέλιξη ευρίσκεται η αξιολόγηση των προτάσεων από τη Διεύθυνση Προγραμματισμού του Υπουργείου Γεωργίας.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Από τα σαράντα (40) Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Άξονα 7 στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου", δέκα (10) αναφέρονται σε νησιωτικές περιοχές. Τα νησιωτικά Ολοκληρωμένα Προγράμματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, έχουν συνολικό προϋπολογισμό € 84 εκατομμυρίων και καλύπτουν:

- περισσότερα από 25 μικρά Ελληνικά νησιά,
- 54 νησιωτικούς Δήμους και Κοινότητες,
- πληθυσμό 157.316 κατοίκων (Απογραφή 1991).

Η πρόσκληση για τα μέτρα των Δημοσίων έργων, η οποία έληξε στις 28/2/2003, αφορούσε στα επτά από τα δέκα νησιωτικά Ολοκληρωμένα Προγράμματα καθώς δεν ίσχυσε για τα Ολοκληρωμένα της Λέσβου, Σάμου και των Μικρών νησιών του Νοτίου Αιγαίου καθώς ήταν υπό σύνταξη τα Επιχειρησιακά τους Σχέδια. Για τα επτά Ολοκληρωμένα Προγράμματα υποβλήθηκαν συνολικά 86 έργα, ύψους 24,3 εκατομμυρίων €. Ειδικότερα:

- Στο πλαίσιο των τριών (3) Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων των Ιονίων Νήσων υποβλήθηκαν 35 Τεχνικά Δελτία μικρών Δημοσίων έργων, συνολικού προϋπολογισμού 11,24 εκατομμυρίων €, ποσοστό κάλυψης έναντι των προβλεπομένων από τα Επιχειρησιακά Σχέδια 145%.
- Στο Βόρειο Αιγαίο και μόνο για το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα "Κεντρικό τμήμα Χίου" υπεβλήθησαν 16 Τεχνικά Δελτία έργων, συνολικού προϋπολογισμού € 7,48 εκατομμυρίων, ποσοστό κάλυψης έναντι των προβλεπομένων από το Επιχειρησιακό Σχέδιο 249%.
- Στο Νότιο Αιγαίο και για τα δύο (2) μόνο Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Νάξος και Άνδρος-Τήνος) υπεβλήθησαν 35 Τεχνικά Δελτία, συνολικού προϋπολογισμού € 5,65 εκατομμυρίων, ποσοστό κάλυψης έναντι των προβλεπομένων από τα Επιχειρησιακά Σχέδια 101%.
- Τέλος, στο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ν. Κύθηρα δεν υπεβλήθη κανένα Τεχνικό Δελτίο.

Πίνακας 1: Νησιωτικά Ο.Π.Α.Α.Χ. ανά Νομό & Δήμους που περιλαμβάνουν, Συνολικό Κόστος & Δημόσια Δαπάνη με βάση τη Σταθμισμένη Κατανομή, Συνολικό Κόστος ανά Ο.Π.Α.Α.Χ.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΝΟΜΟΣ	ΔΗΜΟΙ	ΣΥΝ/ΣΤΗΣ ΣΤΑΘ/ΣΗΣ	ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ		ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ Δ.Δ.		Σ.Κ. ΑΝΑ ΟΠ.Α.Χ Σε €
				ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	ΔΗΜΟΣΙΑ 40%	ΙΔΙΩΤΙΚΑ 60%	
ΟΡΕΙΝΗ ΛΕΥΚΑΔΑ	Ν. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	Δ. ΚΑΡΥΑΣ						
		Δ. ΣΦΑΚΙΩΤΩΝ Δ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩΝ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	2.36%	12,689,341	6,308,065	2,523,226	3,784,839	10,092,904
ΟΡΕΙΝΗ ΖΑΚΥΝΘΟΣ	Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	Δ. ΕΛΑΤΙΩΝ						
		Δ. ΑΡΤΕΜΙΣΙΩΝ Δ. ΛΑΓΑΝΑ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	0.73%	3,935,852	1,956,572	782,629	1,173,943	3,130,516
ΟΡΕΙΝΟΣ ΟΓΚΟΣ Β. ΤΜΗΜΑΤΟΣ Ν. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	Ν. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	Δ. ΕΡΙΣΣΟΥ						
		Δ. ΠΥΛΑΡΑΙΩΝ Δ. ΣΑΜΗΣ Δ. ΛΙΒΑΔΟΥΣ Δ. ΕΛΕΙΟΥ ΠΡΟΝΝΩΝ Δ. ΙΘΑΚΗΣ Κ. ΟΜΑΛΩΝ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	2.08%	11,154,641	5,545,142	2,218,057	3,327,085	8,872,227
ΝΗΣΟΣ ΚΥΘΗΡΑ	Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	Δ. ΚΥΘΗΡΩΝ						
		Κ. ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	0.47%	2,545,100	1,265,208	506,083	759,125	2,024,333
ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Ν. ΧΙΟΥ	Ν. ΧΙΟΥ	Δ. ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ						
		Δ. ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ Δ. ΙΩΝΙΑΣ Δ. ΚΑΡΑΑΜΥΛΩΝ Δ. ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ Δ. ΨΑΡΩΝ Δ. ΑΜΑΝΗΣ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	1.99%	10,704,916	5,321,577	2,128,631	3,192,946	8,514,523
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	Ν. ΛΕΣΒΟΥ	Δ. ΜΗΘΥΜΝΑΣ						
		Δ. ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΥ Δ. ΠΕΤΡΑΣ Δ. ΘΕΡΜΗΣ Δ. ΑΓΙΑΣΟΥ Δ. ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ Δ. ΓΕΡΑΣ Δ. ΕΥΕΡΓΕΤΟΥΔΑ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	3.31%	17,792,052	8,844,700	3,537,880	5,306,820	14,151,520
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΥ	Ν. ΣΑΜΟΥ	Δ. ΚΑΡΑΟΒΑΣΙΟΥ						
		Δ. ΒΑΘΕΩΣ Δ. ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΥ Δ. ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ Δ. ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΥ Δ. ΕΥΔΗΛΟΥ Δ. ΡΑΧΩΝ Δ. ΦΟΥΡΝΩΝ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	3.27%	17,539,884	8,719,344	3,487,737	5,231,606	13,950,950
ΒΟΡΕΙΑ ΑΝΔΡΟΣ - ΤΗΝΟΣ	Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	Δ. ΥΔΡΟΥΣΣΑΣ						
		Δ. ΑΝΔΡΟΥ Δ. ΕΞΩΜΒΟΥΡΓΟΥ Κ. ΠΑΝΟΡΜΟΥ Δ. ΚΟΡΘΙΟΥ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	2.16%	11,583,365	5,758,268	2,303,307	3,454,961	9,213,228
ΟΡΕΙΝΗ ΝΑΞΟΣ	Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	Δ. ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ						
		Δ. ΝΑΞΟΥ Κ. ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΩΝ Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ Κ. ΣΧΟΙΝΟΥΣΗΣ Κ. ΔΟΝΟΥΣΗΣ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	1.60%	8,570,926	4,260,738	1,704,295	2,556,443	6,817,181
ΜΙΚΡΑ ΝΗΣΙΑ ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ	Ν. ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ	Δ. ΜΕΓΙΣΤΗΣ						
		Δ. ΣΥΜΗΣ Δ. ΤΗΛΟΥ Δ. ΝΙΣΥΡΟΥ Δ. ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ						
		ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	1.67%	8,951,211	4,449,783	1,779,913	2,669,870	7,119,653

Από τα 86 Δημόσια έργα που υποβλήθηκαν συνολικά, εντάσσονται 18 έργα, συνολικού προϋπολογισμού € 4,5 εκατομμυρίων, ποσοστό 18,5% του συνολικού υποβληθέντος προϋπολογισμού. Ειδικότερα:

- Στα Ο.Π.Α.Α.Χ. των Ιονίων Νήσων, από τα 35 Δημόσια έργα που υποβλήθηκαν εντάσσονται 9 μικρά δημόσια έργα, προϋπολογισμού € 2,56 εκατομμυρίων.
- Στο Ο.Π.Α.Α.Χ. της Κεντρικής Χίου εντάσσεται μόλις ένα δημόσιο έργο (Βελτίωση λιμνοδεξαμενής στις Οινούσσες Χίου) ύψους € 368,2 χιλιάδων καθώς 14 από τα υποβληθέντα ήταν εκτός Επιχειρησιακού Σχεδίου και ένα δεν είχε την απαιτούμενη ωριμότητα.
- Στα Ο.Π.Α.Α.Χ. του Νοτίου Αιγαίου, από τα 35 έργα που υποβλήθηκαν εντάσσονται 8, συνολικού ύψους € 1,65 εκατομμυρίων.

Από το σύνολο του αριθμού των έργων που υποβλήθηκαν, εντάσσεται ποσοστό 21% ενώ απορρίφθηκε ποσοστό 79% καθώς τα έργα αυτά ήταν είτε εκτός Επιχειρησιακών Σχεδίων (40%) είτε παρουσίαζαν σημαντικές ελλείψεις και ανωριμότητα για ένταξη (39%). Το ενδιαφέρον εστιάστηκε κυρίως στα μέτρα:

- 7.1 Έγχειρες βελτιώσεις
- 7.5 Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών (δράσεις 7.5.1. Βελτίωση κατασκευής δικτύων ύδρευσης και 7.5.2. Αναβάθμιση των οικιστικών κέντρων) και
- 7.8 Ανάπτυξη και βελτίωση υποδομής που σχετίζεται με την ανάπτυξη της γεωργίας (δράση 7.8.1. Αγροτική οδοποιία).

Ενώ στα υπόλοιπα μέτρα το ενδιαφέρον υπήρξε αμελητέο.

Η ίδια εικόνα τόσο από πλευράς ενταγμένων έργων όσο και ενδιαφέροντος προς τα συγκεκριμένα μέτρα επικράτησε και στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα της ηπειρωτικής χώρας με ασημαντες αποκλίσεις. Η εικόνα αυτή εκτιμάται ότι οφείλεται:

1. στην έλλειψη οργανωμένων τεχνικών υπηρεσιών στους Δήμους των ορεινών και μειοεκτικών περιοχών
2. στην αλλαγή των Δημοτικών αρχών σε πολλές περιπτώσεις, μετά τις εκλογές του 2002.
3. στην εφαρμογή για πρώτη φορά των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων
4. στη σχετικά μικρή περίοδο ενημέρωσης και πληροφόρησης των ωφελούμενων Ο.Τ.Α.

Η πρόσκληση για τα μέτρα των Ιδιωτικών επενδύσεων, η οποία έληξε στις 12/5/2003, αφορούσε και στα δέκα νησιωτικά Ολοκληρωμένα Προγράμματα. Υποβλήθηκαν συνολικά 452 επενδυτικά σχέδια, συνολικού ύψους € 107 εκατομμυρίων. Ειδικότερα:

Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ιονίων Νήσων

Στα τρία Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου των Ιονίων Νήσων υπήρξε επενδυτικό ενδιαφέρον ανά Μέτρο και Δράση όπως αυτό παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.

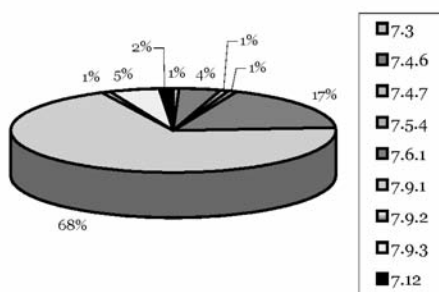

Στο πλαίσιο των μέτρων Ιδιωτικών ενισχύσεων του ΟΠΑΑΧ Ν. Κεφαλληνίας υποβλήθηκαν 44 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 12.675.986. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 68% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 17% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος και ποσοστό 5% στη δράση 7.9.3. που αναφέρεται στην Προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής. Το ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 2%.

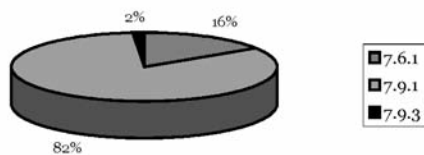
Πίνακας 2: Επενδυτικό Ενδιαφέρον ανά Μέτρο & Δράση στα ΟΠΑΑΧ Ιονίων Νήσων

ΟΠΑΑΧ	ΜΕΤΡΟ	ΔΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (σε €)
Ορεινός Όγκος Β. Τμήματος Ν.Κεφαλληνίας	7.3	7.3	1	76,263.41
	7.4	7.4.6	6	528,866.05
		7.4.7	1	99,837.00
	7.5	7.5.4	1	99,547.00
	7.6	7.6.1	5	2,217,492.00
	7.9	7.9.1	22	8,725,301.81
		7.9.2	1	120,854.00
		7.9.3	6	615,073.00
	7.12	7.12	1	192,752.11
		ΣΥΝΟΛΟ	44	12,675,986.38
Ορεινή Ζάκυνθος	7.6	7.6.1	2	647,280.14
	7.9	7.9.1	10	3,367,260.31
		7.9.3	1	61,620.78
	ΣΥΝΟΛΟ	13	4,076,161.23	
Ορεινή Λευκάδα	7.2	7.2.2	2	8,127.00
	7.4	7.4.6	2	199,768.00
	7.5	7.5.4	3	224,150.00
	7.6	7.6.1	4	903,601.00
		7.6.2	1	87,567.00
	7.9	7.9.1	38	10,443,232.00
		7.9.2	3	224,033.00
		7.9.3	2	705,624.75
7.12	7.12	1	395,000.00	
	ΣΥΝΟΛΟ	56	13,191,102.75	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ			113	29,943,250.36

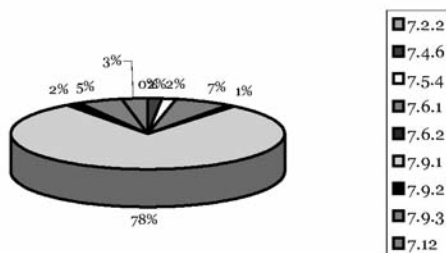
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ Ορεινής Ζακύνθου υποβλήθηκαν 13 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 4.076.161. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 82% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 16% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος, ποσοστό 2% στη δράση 7.9.3. που αναφέρεται στην Προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.

Στο πλαίσιο των μέτρων Ιδιωτικών ενισχύσεων του ΟΠΑΑΧ Ορεινής Λευκάδας υποβλήθηκαν 56 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 13.191.102. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 78% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 7% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος και ποσοστό 5% στη δράση 7.9.3. που αναφέρεται στην Προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής. Το ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 3%.

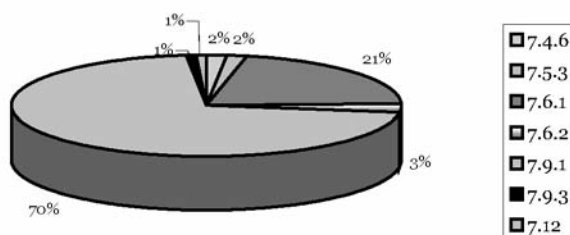
Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Κυθήρων

Στο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Κυθήρων υπήρξε επενδυτικό ενδιαφέρον ανά Μέτρο και Δράση όπως αυτό παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Επενδυτικό Ενδιαφέρον ανά Μέτρο & Δράση στο ΟΠΑΑΧ Ν.Κυθήρα

ΟΠΑΑΧ	ΜΕΤΡΟ	ΔΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΠΡΟΫΠ./ΣΜΟΣ (σε €)
Νήσος Κύθηρα	7.4	7.4.6	3	149,773.06
	7.5	7.5.3	1	144,000.00
	7.6	7.6.1	5	1,934,076.86
		7.6.2	1	248,937.00
	7.9	7.9.1	25	6,525,606.55
		7.9.3	1	66,000.00
	7.12	7.12	1	74,714.00
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ			37	9,143,107.47

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ ΚΥΘΗΡΩΝ

Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ Κυθήρων υποβλήθηκαν 37 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 9.143.107. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 70% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων και ποσοστό 21% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος. Το ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 2%.

Ολοκληρωμένα Προγράμματα νήσων Βορείου Αιγαίου

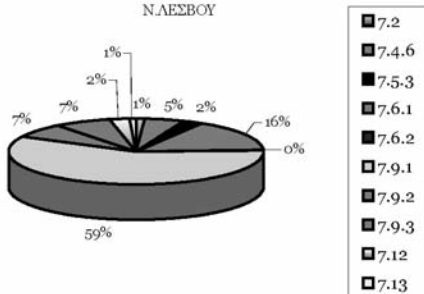
Στα τρία Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Βορείου Αιγαίου υπήρξε επενδυτικό ενδιαφέρον ανά Μέτρο και Δράση όπως αυτό παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4: Επενδυτικό Ενδιαφέρον ανά Μέτρο & Δράση στα ΟΠΑΑΧ Βορείου Αιγαίου

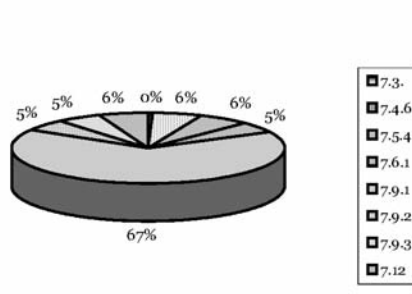
ΟΠΑΑΧ	ΜΕΤΡΟ	ΔΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (σε €)
Νήσος Λέσβος	7.2	7.2	19	212,292.00
	7.4	7.4.6	7	1,033,234.00
	7.5	7.5.3	2	486,950.00
	7.6	7.6.1	13	3,077,981.00
		7.6.2	1	47,182.00
	7.9	7.9.1	33	11,577,111.00
		7.9.2	9	1,401,100.00
		7.9.3	13	1,463,156.00
	7.12	7.12	2	490,500.00
	7.13	7.13	2	164,954.00
	ΣΥΝΟΛΟ		101	19,954,460.00
Κεντρικό Τμήμα Νήσου Χίου	7.3	7.3.2/ 3	1	34,100.00
	7.4	7.4.6	4	444,090.00
	7.5	7.5.4	1	440,000.00
	7.6	7.6.1	1	380,900.00
	7.9	7.9.1	16	4,906,210.00
		7.9.2	2	385,542.87
		7.9.3	4	390,605.00
	7.12	7.12	1	437,039.00
	ΣΥΝΟΛΟ		30	7,418,486.87
Νήσος Σάμος	7.4	7.4.6	9	635,284.27
	7.5	7.5.3	4	601,448.99
	7.6	7.6.1	5	1,650,405.00
	7.9	7.9.1	41	12,324,624.36
		7.9.2	11	1,488,673.79
		7.9.3	4	360,687.42
	7.12	7.12	4	1,300,432.34
	ΣΥΝΟΛΟ		78	18,361,556.17
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ			209	45,734,503.04

Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ Ν. Λέσβου υποβλήθηκαν 101 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 19.954.460. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 59% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 16% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος και ποσοστό 7% στη δράση 7.9.2. που αναφέρεται σε ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και 7.9.3. που αναφέρεται στην Προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής. Το επενδυτικό ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 5%.

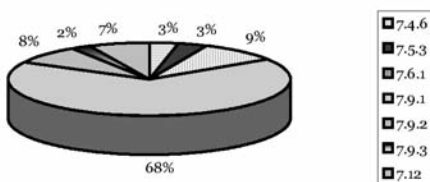
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ
Ν.ΛΕΣΣΒΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ Ν.ΧΙΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΑΑΧ
Ν.ΣΑΜΟΥ

Στο πλαίσιο του ΟΠΑΑΧ Ν. Χίου υποβλήθηκαν 30 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 7.418.486. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 67% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 6% στις δράσεις 7.12 (βελτίωση ανταγωνιστικότητας πρώτης μεταποίησης γεωργικών προϊόντων), 7.4.6 (τοπικές εκδηλώσεις) και 7.5.4 (Προστασία αγροτικής κληρονομιάς). Τέλος ποσοστό 5% αφορούσε στις δράσεις 7.6.1. (διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων), 7.9.2. (ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων) και 7.9.3. που αναφέρεται στην Προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.

Στο ΟΠΑΑΧ Ν. Σάμου υποβλήθηκαν 78 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 18.361.556. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 68% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 9% αφορούσε στη δράση 7.6.1. (διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων), ποσοστό 8% στη δράση 7.9.2. (ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων) και ποσοστό 7% στη δράση 7.12 (βελτίωση ανταγωνιστικότητας γεωργικών προϊόντων).

Ολοκληρωμένα Προγράμματα νήσων Νοτίου Αιγαίου

Στα τρία Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Νοτίου Αιγαίου υπήρξε επενδυτικό ενδιαφέρον ανά Μέτρο και Δράση όπως αυτό παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.

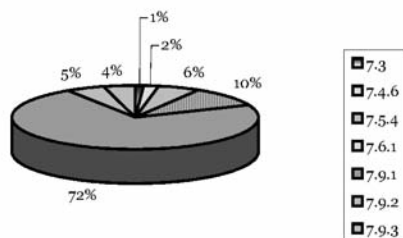
Στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου προγράμματος των μικρών νησιών του Νοτίου Αιγαίου υποβλήθηκαν 46 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 10.705.554. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 72% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 10% στη δράση 7.6.1 που αναφέρεται στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για απόκτηση συμπληρωματικού εισοδήματος, ποσοστό 6% στη δράση 7.5.4 που αναφέρεται στην προστασία αγροτικής κληρονομιάς και ποσοστό 5% στη δράση 7.9.2 στην ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Το επενδυτικό ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 4%.

Πίνακας 5: Επενδυτικό Ενδιαφέρον ανά Μέτρο & Δράση στα ΟΠΑΑΧ Νοτίου Αιγαίου

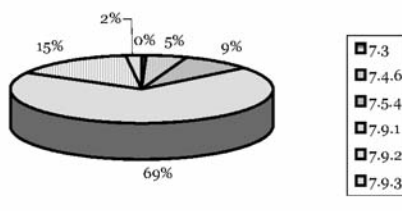
ΟΠΑΑΧ	ΜΕΤΡΟ	ΔΡΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔ. ΣΧΕΔΙΩΝ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (σε €)
Μικρά Νησιά Αιγαίου	7.3	7.3	1	108,480.00
	7.4	7.4.6	3	213,608.00
	7.5	7.5.4	3	609,281.18
	7.6	7.6.1	5	1,051,553.92
	7.9	7.9.1	25	7,743,130.73
		7.9.2	4	546,820.00
		7.9.3	5	432,680.20
	ΣΥΝΟΛΟ		46	10,705,554.03
Ορεινή Νάξος	7.3	7.3	1	26,555.00
	7.4	7.4.6	3	313,000.00
	7.5	7.5.4	2	530,057.18
	7.9	7.9.1	13	4,177,416.45
		7.9.2	7	920,055.75
		7.9.3	1	113,000.00
	ΣΥΝΟΛΟ		27	6,080,084.38
Νήσος Άνδρος και Τήνος	7.4	7.4.6	1	113,000.00
	7.5	7.5.4	3	484,275.35
	7.9	7.9.1	13	4,377,969.38
		7.9.3	2	224,200.00
	7.12	7.12	1	487,398.38
	ΣΥΝΟΛΟ		20	5,686,843.11
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ			93	22,472,481.52

Στο Ολοκληρωμένο Ορεινής Νάξου υποβλήθηκαν 27 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 6.080.084. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 69% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 15% στη δράση 7.9.2 στην ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 9% στη δράση 7.5.4 που αναφέρεται στην προστασία αγροτικής κληρονομιάς. Το επενδυτικό ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δράσεις κυμάνθηκε σε ποσοστά κάτω από 5%.

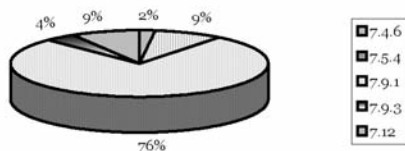
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΙΑΧ
ΜΙΚΡΩΝ ΝΗΣΙΩΝ Ν.ΑΙΓΑΙΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΙΑΧ
Ν.ΝΑΞΟΥ

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΟΠΙΑΧ
Ν.ΑΝΔΡΟΥ-ΤΗΝΟΥ

Στο ΟΠΙΑΧ νήσων Άνδρου - Τήνου υποβλήθηκαν 20 επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού € 5.686.843. Από το σύνολο των υποβληθέντος προϋπολογισμού, ποσοστό 76% αφορούσε στη δράση 7.9.1 που αναφέρεται στην ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων, ποσοστό 9% στις δράσεις 7.12 που αναφέρεται στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας γεωργικών προϊόντων και 7.5.4 που αναφέρεται στην προστασία αγροτικής κληρονομιάς.

Σε επίπεδο μέσου όρου στο συνολικό προϋπολογισμό των υποβληθέντων επενδυτικών σχεδίων και στα 10 νησιωτικά προγράμματα, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- ποσοστό 68% αφορούσε στη δράση 7.9.1 για την ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων
- ποσοστό 11% αφορούσε στη δράση 7.6.1 για τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων με ωφελούμενους γεωργούς και σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό κυρίως με αγροτουριστικές δραστηριότητες.
- ποσοστό 4,5% αφορούσε στη δράση 7.9.2 για την ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και
- ποσοστό 3% στη δράση 7.12 για επενδύσεις βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας πρώτης μεταποίησης γεωργικών προϊόντων.

Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων και για τα μέτρα που αναφέρονται σε επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στον αγροτικό τουρισμό και στη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, σύμφωνα με τον Κανονισμό 442/2002, ισχύει για τα νησιά του Αιγαίου επιπλέον ενίσχυση από τα ποσοστά των υπολοίπων περιοχών κατά 15% και συνολικά έως του ποσοστού 65%.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην πρώτη αυτή εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου διαπιστώνονται κατ' αρχάς οι σημαντικές ανάγκες των χώρων αυτών σε μικρά δημόσια έργα αλλά και η "ανωριμότητα" των έργων εξαιτίας κυρίως της έλλειψης σχετικών υπηρεσιών για την ωρίμανσή τους και γνώσης ως προς τις ακολουθούμενες διαδικασίες από τους τοπικούς φορείς.

Επίσης σε πολλές περιπτώσεις, πρόβλημα αποτέλεσε η αλλαγή δημοτικών αρχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Σχεδίων υπάρχουν καταγεγραμμένα έργα πρώτης προτεραιότητας και για πολλά από αυτά, μετά την σχετική Πρόσκληση, δεν κατατέθηκαν Τεχνικά Δελτία Έργων ώστε να ενταχθούν. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι νέες δημοτικές αρχές που προέκυψαν μετά τις εκλογές του 2002 είχαν ενδεχομένως άλλες προτεραιότητες.

Το συντριπτικό επενδυτικό ενδιαφέρον των νησιωτών σχετίζεται καθαρά με την ανάπτυξη του τουρισμού και ειδικότερα με την κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων ενώ σημαντικό ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα κατευθύνεται σε συμπληρωματική δραστηριότητα σχετική με τον τουρισμό. Εκτός των αγροτών που επιδιώκουν μέσω των επενδύσεων αυτών εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος και οι υφιστάμενες τουριστικές επιχειρήσεις και οι απασχολούμενοι σε άλλους οικονομικούς τομείς διακρίνουν την ευκαιρία επένδυσης σε ένα τομέα όπου τα νησιά διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Προς την κατεύθυνση αυτή συνηγορούσε και το αυξημένο ποσοστό ενίσχυσης για τα νησιά. Το επιτρεπόμενο ύψος των επενδύσεων σε τουριστικές δραστηριότητες και η σχετική Κοινή Υπουργική Απόφαση που καθορίζει το είδος και τις κατηγορίες των τουριστικών καταλυμάτων που ενισχύονται στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. οδηγούν κυρίως σε επενδύσεις που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό και με έντονο το ποιοτικό στοιχείο (Υπουργείο Γεωργίας, 2002β).

Οι υποβληθείσες επενδύσεις για τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων και γενικότερα για βιοτεχνικές δραστηριότητες σχετίζονται κυρίως με την μεταποιητική παράδοση των νησιών, όπως αυτά του Βορείου Αιγαίου, τη Νάξο και άλλα, τα οποία συνδέονται με παραγωγή προϊόντων γνωστών για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική μεθοδεύει την αναμόρφωση του αγροτικού χώρου μέσω διαρθρωτικών προγραμμάτων που ενδεχομένως μπορούν να είναι αποτελεσματικότερα από τις τομεακές παρεμβάσεις. Ειδικότερα για τις μειονεκτικές περιοχές, η πολιτική αυτή,

σύμφωνα και με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θα πρέπει να έχει ως στόχο της να αποτρέψει την ερημωσή τους, να εξουδετερώσει τα μειονεκτήματά τους και να εγγυηθεί μία καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος (Bazin, 1993).

Στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησε η εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού χώρου και πέρα από τα όποια αναμενόμενα αρχικά προβλήματα, το ενδιαφέρον στις περιοχές παρέμβασης προοιωνίζει τη θετική πορεία τους.

Για τα Ελληνικά νησιά, η Ολοκληρωμένη ανάπτυξη αποτελεί ουσιαστική προσέγγιση καθώς προϋποθέτει σχεδιασμό "εκ των έσω", υπολογίζει τις ιδιαιτερότητές τους και επιδιώκει την ισορροπία μεταξύ οικονομίας και περιβάλλοντος.

Βιβλιογραφία

- Bazin G. (1993), "Η Κοινωνικο-διαρθρωτική Πολιτική της Κοινότητας για τις Ορεινές και Προβληματικές Περιοχές", *Επιθεώρηση Αγροτικών Μελετών*, τεύχος 11, 39 - 54.
- Codaccioni - Maistersheim, A. (1989), *Images d' ileite*, Colloque sur le Developpement Economique et l' identite Culturelle des iles Europeennes, Cahiers de l' IDIM, No. 1,2,3. pp. 30 - 36.
- Conceil de l' Europe (1991), *3eme Conference des Regions Insulaires Europeennes*, Declaration Finale, Marienham.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.442/2002 του Συμβουλίου για τη θέσπιση ειδικών μέτρων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα προς όφελος των μικρών νησιών του Αιγαίου Πελάγους.
- Κοκκώσης Χ. (1995), "Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη", *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 55, Αθήνα. σελ. 21 - 27.
- MacArthur R. και Wilson E.O. (1967), *The Theory of Island Biogeography*, Princeton University Press: New Jersey.
- Μαραβέγιας Ν. (1991), "Επιπτώσεις στην Ελληνική Γεωργία από την Υλοποίηση της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας", *Επιθεώρηση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, τεύχος 10 - 11, Εκδόσεις Παρατηρητής: Θεσσαλονίκη, σελ. 95 - 112.
- Margaris N.S. (1992), "Primary Sector and Environment in the Aegean Islands, Greece", *Environmental Management*, Vol. 16, 569 - 74.
- Υπουργείο Γεωργίας (2001), "Συμπλήρωμα Προγραμματισμού Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 - 2006", Αθήνα.
- Υπουργείο Γεωργίας (2002α), "Παροχή Βασικών Υπηρεσιών στον Αγροτικό Πληθυσμό για την Υλοποίηση των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου των Περιφερειών της Χώρας στο Πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006", Κοινή Υπουργική Απόφαση, Αθήνα.

- Υπουργείο Γεωργίας (2002β), "Προσδιορισμός των Λειτουργικών Μορφών και Τάξεων των Τουριστικών Καταλυμάτων και Λοιπών Τουριστικών Εγκαταστάσεων που είναι δυνατό να Εντάσσονται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Αρμοδιότητας Υπουργείου Γεωργίας και στα Π.Ε.Π. κατά την Γ' Προγραμματική Περίοδο, ως Εγκαταστάσεις Ανάπτυξης Αγροτικού Τουρισμού", Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθ.471, Αθήνα.
- Υπουργείο Γεωργίας, (2002γ), "Καθεστώτα Ενισχύσεων του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 - 2006 για τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου", Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθ.505, Αθήνα.
- Χατζηθεοδωρίδης Φ.Χ., Χ. Γιούργα, Α. Λούμου και Μάργαρης Ν.Σ. (1996), Γεωργικές Παραγωγές και Πολιτικές για τα Μικρά Ελληνικά Νησιά: Το παράδειγμα των αμπελώνων της Λήμνου, στο Παπαγεωργίου Κ., Μαραβέγιας Ν. και Σολδάτος Π. (επιμ.) *Κράτος & Αγροτικός Χώρος*, 3 Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών / Παπαζήσης, Αθήνα, σσ. 357 - 69.
- Χατζηθεοδωρίδης Φ.Χ. (1998), "Πολυδραστηριότητα και Ειδικά Ποιοτικά Προϊόντα στο πλαίσιο Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης των Νησιών: Η Περίπτωση της Ν. Λήμνου", Διδακτορική Διατριβή, Μυτιλήνη.

